

Slovo a pojem

V běžném, každodenním použití se bohužel nejčastěji zcela zaměňuje „slovo“ a „pojem“. Jde však o to, že slovo má svou předmětnou stránku v jazyce (např. jako součást jazyka), zatímco pojem není vázán na jazyk, nýbrž na toho, kdo jej „míní“. To znamená kupříkladu, že význam obou „slov“ je sice jednak záležitostí jazykové konvence (jazykových zvyklostí apod.), ale „slovo pojem“ je co do svého významu závislé na určitém pojetí, které se však může jazykové konvenci dost vymykat, protože je upřesňováno nějakou teorií (a teorie není nikdy jen věcí konvence či zvyklostí). Jen tak můžeme vysvětlit zásadní rozdíl mezi „slovem slovo“ a „slovem pojem“, jakož i mezi „pojmem slovo“ a „pojmem pojmu“.

Trochu zřejmější objasnění rozdílu se ukáže, když zavedeme ještě další termín, totiž „význam“. O slovu nemůžeme mnoho říci, pokud nevezmeme v úvahu jeho význam, tj. to, co znamená, k čemu tedy směřuje, nač poukazuje; a to ovšem nikdy není jen záležitostí jednotlivého slova, nýbrž vždycky také (a někdy dokonce především) záležitostí kontextu, tj. celé řady dalších slov, které jinak s oním určitým slovem nemají žádné velké souvislosti (odhlédneme-li od zmíněného konkrétního kontextu). S pojmem se to má naproti tomu docela jinak. U pojmu nemůžeme od sebe odlišovat pojem na jedné straně a jeho význam na straně druhé, neboť pojem – pokud je řádným pojmem – nemůže mít různé významy v odlišných kontextech, tj. v souvislosti s jinými pojmy. Pojem je totiž to, čím něco pojímáme jako něco určitého – a to si musí zchovat naprostou identitu, ať je spojujeme nebo konfrontujeme s jakýmkoliv pojmem jiným.

(Písek, 170801-1.)